

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
t.a.v. Mr. drs. H.G.J. Bruins Slot
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Adres
Boerhaavelaan 14
2713 HX Zoetermeer

Kantoor 079 361 77 47
E-mail nvvb@nvvb.nl
Website www.nvvb.nl

Inlichtingen bij: [Bureau NVVB]
Ons kenmerk: 2022-023

Datum	Onderwerp
14-06-2022	Evaluatie NVVB Gemeenteraadsverkiezingen 2022

Geachte minister,

Op 14, 15 en 16 maart vonden de Gemeenteraadsverkiezingen plaats. De kiezer is uitgenodigd een bezoek te brengen aan de stembus en iets meer dan de helft van de kiesgerechtigden heeft hier gehoor aangegeven¹. Hoewel de coronamaatregelen dit keer minder ver reikten als bij de verkiezingen van 2021, hebben gemeenten ook nu met de Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 rekening moeten houden bij hun organisatie van de verkiezingen. Ondanks de diverse uitdagingen van twee jaar coronacrisis hebben de gemeenten ook deze editie van de verkiezingen weer op een uitstekende manier georganiseerd, maar ook dit keer weer met een bovenmatige inspanning van alle medewerkers in de verkiezingsorganisaties. De NVVB wil dan ook de waardering uitspreken voor de wijze waarop de gemeentelijke verkiezingsorganisaties dit voor elkaar hebben gekregen. Daarnaast willen we van deze gelegenheid gebruik maken om, net als bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2021, een evaluatie te delen over deze opnieuw bijzondere verkiezingen.

De NVVB heeft signalen bij diverse gemeenten geïnventariseerd. Daarnaast is de NVVB ook aangesloten bij een aantal van de evaluatiegesprekken, georganiseerd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Op diverse thema's zijn de ontvangen signalen gegroepeerd, waarbij de NVVB eveneens aanbevelingen doet.

¹ <https://www.gemeente.nu/bestuur/gemeenteraad/opkomst-gemeenteraadsverkiezingen-naar-dieptepunt/>

Rondom de organisatie

Ontvangen signalen

Zoals vorig jaar in de evaluatie op de uitvoering tweede Kamerverkiezing 2021 is aangegeven, is de NVVB een belangenbehartiger van gemeenten op het gebied van burgerzaken. Tijdens deze verkiezingen hebben veel gemeenten de NVVB weer weten te vinden via ons platform, de e-mail, telefoon, overleggen en diverse webinars die de NVVB samen met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Kiesraad heeft georganiseerd. Vooral de webinars zijn als zeer waardevol en informatief ervaren.

Deze succesvolle samenwerking aan de voorkant is waar de NVVB voor staat en de NVVB nodigt de minister dan ook uit om de NVVB nog meer in het voortraject van ontwikkelingen te betrekken.

Groeiende werklust verkiezingsorganisatie

Afgelopen jaren zijn de taken die gemeenten moeten uitvoeren binnen het verkiezingsproces sterk gegroeid en het einde is nog niet in zicht. Na twee ongewone verkiezingen is gelukkig nu meer bekend over de veranderingen in de organisatie. Echter, duidelijk is ook dat de huidige werklust erg groot wordt voor het organiseren van verkiezingen. Tijdens de voorbereidingen en de verkiezingsdagen wordt nog meer beroep gedaan op de mensen die alles in goede banen moeten leiden. De vergrote werklust maakt het steeds lastiger voldoende personen met volledige kennis van het stemproces beschikbaar te hebben tijdens de hele periode. Vanaf de invoering van het wetsvoorstel Nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen zullen de werkzaamheden voor gemeenten nog verder uitgebreid worden na de verkiezingsdag(en). De NVVB nodigt het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Kiesraad, de VNG, en gemeenten graag uit om na te denken hoe we de gemeenten het beste kunnen toerusten én ondersteunen om met deze uitbreiding van taken om te gaan.

Vervroegd stemmen

Het vervroegd stemmen heeft in de Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 zijn intrede gedaan in het verkiezingsproces. De NVVB gaat ervan uit dat dit, gelet op het op 1 maart 2022 ingediende initiatiefvoorstel tot aanpassing van de Kieswet hierover, een structureel karakter gaat krijgen. Het geeft burgers meer ruimte om hun stem uit te brengen, in plaats van het gebruiken van een volmacht of het verloren laten gaan van hun stem. Vervroegd stemmen verlaagt de drempel voor de kiezer om te gaan stemmen. Wel hebben gemeenten aangegeven dat het van 07:30 tot 21:00 openstellen van stembureaus niet altijd zinvol is. Bij veel gemeenten zijn er perioden dat er weinig tot geen kiezers komen. De NVVB begrijpt dit standpunt, maar het ontbreekt op dit moment aan landelijke harde data om dit standpunt te

onderbouwen, ondanks prognoses² over het gebruik maken van het vervroegd stemmen. Bovendien kan dit standpunt tussen kleine en grote gemeenten verschillen. Dergelijke cijfers helpen in besluitvorming over het bepalen van het aantal stembureaus en de openingstijden tijdens de eerste dagen.

Per 1 juli vervalt de Tijdelijke wet verkiezingen covid-19, en is vervroegd stemmen nog niet definitief in de Kieswet opgenomen. Hierdoor worden de komende herindelingsverkiezingen en de Provinciale Staten/Waterschapsverkiezingen van 2023 waarschijnlijk weer op één dag gehouden. De NVVB adviseert om goed te kijken naar wat dit betekent voor de organisatie, maar ook voor de kiezers. Daarnaast verzoekt de NVVB nadrukkelijk op om het vervroegd stemmen op termijn te evalueren. Hierover denkt de NVVB graag mee.

Vierde stembureaulid

Ook bij deze verkiezingen is verplicht gesteld om een vierde lid toe te voegen aan het stembureau. Diverse gemeenten maakten al voor de tijdelijke wet gebruik van één of meer stembureauleden die het stembureau (boven het minimaal verplichte aantal van drie leden) extra ondersteunen. Bij de afgelopen verkiezing hebben gemeenten stembureaus -al dan niet tijdelijk- moeten sluiten omdat het verplichte vierde lid niet aanwezig was. De NVVB pleit er voor dat het stembureau ook met drie aanwezige leden de in de Kieswet beschreven werkzaamheden moet kunnen uitvoeren, zelfs als het stembureau bestaat uit vier leden. Zo kan een stembureau ook openblijven als het vierde lid even niet aanwezig is.

Reservelijst stembureauleden – werving en behoud

De extra druk die het vervroegd stemmen met zich meebracht heeft ook zijn weerslag gehad op de reservelijsten die door gemeenten zijn bijgehouden, om wegvallende stembureauleden op te kunnen vangen. Mede vanwege coronabesmettingen moesten in sommige gevallen op het laatste moment nog reserve-stembureauleden worden opgeroepen om te voorkomen dat stembureaus in de knel zouden komen. Aan de andere kant hebben gemeenten ook moeite gehad met het behouden van mensen die zich in de eerste instantie hadden gemeld als reserve, juist omdat er geen uitzicht was op inzet tijdens de verkiezingen. De NVVB wil graag de gemeenten ondersteunen bij het vinden van oplossingen voor dit probleem. We nodigen het ministerie en andere ketenpartners dan ook graag uit om hier met ons invulling aan te geven.

² In opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft I&O Research onderzoek gedaan naar het gebruik van vervroegd stemmen. Het rapport is op 21 februari 2022 door de minister aangeboden aan de Tweede Kamer:
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/02/21/kamerbrief-over-kiesrechtzaken>

Toegankelijk stemmen en de opkomst

Deze gemeenteraadsverkiezingen kent een historisch lage opkomst. Een factor die de opkomst kan doen verhogen is het zo toegankelijk mogelijk maken van het stemmen. Het Actieplan toegankelijk stemmen is mede door de NVVB opgesteld om dit mogelijk te maken. Er zijn echter signalen bij ons binnengekomen waaruit blijkt dat het nog niet overal even makkelijk is gebleken om de toegankelijkheid optimaal te realiseren. Samen met belangenorganisaties wil de NVVB graag kijken naar mogelijkheden om toegankelijkheid te bevorderen. Gemeenten kunnen daarin beter gefaciliteerd worden door het budget te verhogen voor maatregelen die gericht zijn op de toegankelijkheid. We hopen zo het stemmen nog toegankelijker te maken, en daarmee de opkomst te verhogen.

Controle kiesgerechtigdheid

De NVVB heeft signalen ontvangen dat het selecteren van de kiesgerechtigden, juist bij deze verkiezing tot moeilijkheden heeft geleid bij gemeenten. Kiesgerechtigdheid is van essentieel belang voor het verkiezingsproces, en de kans op afwijkingen in de kiezersselectie zou daarom zoveel mogelijk moeten worden uitgesloten. Vooral bij gemeenteraadsverkiezingen is het laten opstellen van een correct en werkbaar controlespoor, en het nalopen van de selectiecriteria bij (een vermoeden van) onjuistheden een erg tijdrovend en arbeidsintensief proces. Tijdens evaluatiegesprekken is het idee geopperd om de selectiecriteria per verkiezing centraal vast te stellen, en deze zo in te richten dat deze applicatieonafhankelijk gebruikt kunnen worden om de kiesgerechtigdheid correct vast te stellen. Inmiddels is een notitie over dit onderwerp gedeeld. We zijn blij met het initiatief vanuit het ministerie samen met de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens om dit op te pakken, en denken graag mee met het ontwikkelen van dit controlespoor.

Communicatie

Communicatie door de overheid naar de verkiezingsorganisaties

De nieuwsbrieven die periodiek vanuit het ministerie worden gestuurd zijn door de gemeenten als helder en duidelijk ervaren. Ook vonden gemeenten de gepubliceerde factsheets erg duidelijk. De Toolkit Verkiezingen was in grote mate duidelijk en compleet. In een apart bericht heeft de NVVB beantwoord op de vraag hoe de Toolkit nog gebruiksvriendelijker kan worden gemaakt.

De NVVB wil nog wel wijzen op signalen dat het Informatiepunt en de Kiesraad niet meer bereikbaar waren na het sluiten van de inlevertermijn bij de kandidaatstelling, terwijl het verstrijken van de kandidaatstellingstermijn niet betekent dat er geen vragen meer worden gesteld.

Tot slot

Met de Gemeenteraadsverkiezingen net achter ons wordt alweer vooruitgeblikt op de volgende verkiezingen. Ongetwijfeld zullen die weer anders zijn, vanwege nieuwe of afgeronde wetgevingstrajecten en ontwikkelingen in de maatschappij. Van de ontwikkelingen die invloed hebben op het organiseren en het uitvoeren van de verkiezingen blijft de NVVB uiteraard graag op de hoogte. De NVVB hecht er veel waarde aan om zoveel mogelijk aan het begin van het opstellen van wet- en regelgeving betrokken te worden; hierdoor kunnen we zo vroeg mogelijk de voorgestelde wet- en regelgeving spiegelen aan de uitvoerbaarheid. Zo blijven we met elkaar zorgen voor een goed, uitvoerbaar, betrouwbaar en democratisch verkiezingsproces.

Met vriendelijke groet,

[was getekend]

Namens het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken

S.A.J. Rijsdijk

Voorzitter

